

KIHISEVAST POPULISMIST JA MEIE REAALSUSEST: Aet Kukk Inimõiguste Instituudist lappab mõningaid rahvusvahelisi raporteid. Kohe saame teada, mis värk on Eestis inimõigustega ja kuidas me selles plaanis elame.

Inimõiguste oluk

Jaanuaris tuli rahvusvaheline inimõigusteorganisatsioon Human Rights Watch välja oma iga-aastase raportiga World Report 2017. Raport annab ülevaate globaalsest inimõiguste olukorrast, mille jaoks koguti andmeid 2016. aasta jooksul. Human Rights Watchi tegevdirektor **Kenneth Roth** tõi välja, et inimõiguste valdkonna suurimaks probleemiks on populistlike juhtide tõus võimule demokraatlikes riikides alates USA-st kuni mitme Euroopa riigini, rääkimata nendest ebademokraatlikest juhtidest, kes mujal maailmas juba omajagu aega võimul on istunud.

Meil justkui korras?

Demokraatlikes nn lääneriikides pead tõstvad populistlikud parteid eiravad aina rohkem inimõiguste põhimõtteid ning just nimelt see ohustab inimõigusi kõige enam – kui riikides, kus need juba kehtivad, neid enam ei austata. Oma olemuselt aga sündisid inimõigused just selleks, et kaitsta inimesi riigi eest. Kui mõni riik otsustab, et inimõigused ei ole enam universaalne väärtus, siis kes kaitseb selles riigis elavaid inimesi?

Human Rights Watchi raport annab ülevaate ka riigiti ning pike-malt on keskendunud just neile riikidele, kus probleemid suuremad või muutused kõige märgatavamad. Selles raportis on positiivne pigem see, kui saad vähem trükiruumi. See tähendab, et kuigi kõik ei ole ideaalne, on riigis inimõigustega üldiselt hästi. Eesti on üks neist riikidest, kes koos paljude teiste Euroopa Liidu riikidega pigem vähem tähelepanu saab, kuigi see ei tähenda, et meil kõik laitmatu on.

50 halli passi varjundit

Human Rights Watchi raport toob Eesti kohta välja kolm peamist probleemkohta, millest esimesel peatutakse ka pikemalt.

Rahvusvahelised raportid on välja toonud suure nn halli passi omanike osakaalu Eesti elanike seas. Need on suuremalt jaolt inimesed (ja nende hiljem sündinud lapsed), kes jäid Nõukogude Liidu lagunemisel kodakondsuseta isiku staatusesse, kuna ei taotlenud Eesti kodakondsust. Kui 1990. aastate alguses oli kodakondsuseta inimesi Eestis üle 400 000, siis tänaseks on see number langenud 80 000 peale. Human Rights Watch toob ühe kitsaskohana välja keelenõuded kodakondsuse taotlemisel ning keeletundide tasu, mis kompenseeritakse riigi poolt pärast keeletesti positiivset sooritust. Eesti riik on aga võtnud seisukoha, et ei ole mõistlik maksta nende keeletundide eest, mille tulemusel ei ole isik võimeline keeletesti läbima. Raport kiidab 1. jaanuaril 2016 jõustunud seadust, millega kodakondsuseta vanemate Eestis sündinud lapsed saavad automaatselt Eesti kodakondsuse. Vanemad saavad sellest soovi korral loobuda ühe aasta jooksul.

Eesti skoor

Teise probleemkojana toodi välja kooseluseaduse rakendusaktide puudumine ning kolmandaks Eesti tagasihoidliku rahvusvahelise kaitse saamise poliitika, mille raames oli 2016. aasta

“

Kõige imelikum oli vastus küsimusele “Kas olete turvalisuse ja julgeoleku eesmärgil nõus oma mõningaste õiguste piiramisega?”, millele vastas jaatavalt 57% küsitletutest.

orrast Eestis

novembri seisuga võetud Kreekast vastu vaid 66 sõjapõgenikku.

Oma 2017. aasta maailma demokraatia raportiga (*Freedom in the World*) on välja tulnud ka Freedom House, Ameerika Ühendriikides asuv MTÜ, mis tegeleb demokraatia, vabaduste ja inimõiguste juurutamise, teadustöö ja mainitud raporti koostamisega. Oma raporti alapealkirjaks on nad pannud "Populistid ja autokraadid: kahekordne oht demokraatiale maailmas" (*Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy*). Niisiis nõustuvad kahe suure organisatsiooni raportid: kasvav populism ja autokraatlikud juhid ohustavad demokraatiat ja inimõigusi aina enam.

Freedom House'i raport annab Eestile 100 punkti skaalal tublid 94 punkti. Sama number on Eestil ette näidata ka eelmise aasta raportist. Hea on, et see number langenud ei ole, kahju aga, et ka tõusnud mitte. Võrdluseks olgu toodud Soome, kes on kaks aastat järjest 100 punkti skoorinud; Läti sai eelmisel aastal 86 palli, sel aastal juba 87; Venemaa sai eelmisel aastal 22 punkti, selleaastane raport on demokraatia skoori vähendanud 20 palli peale. Kõige kõrgemad skoorid on saanud just Skandinaavia riigid, millest lisaks Soomele on 100 punkti ette näidata veel Rootsil ja Norral. Demokraatia, kodanikuvabaduste ja

õiguste olukord on kõige kehvem Süürias, mis sai -1 punkti (jah, vähem kui 0).

Mis Eesti elanikud ise arvavad

Taolised rahvusvahelised raportid on kasulikud, kui tahame teada Eesti olukorda välisest perspektiivist ja vaadelda oma arengut võrdluses teistega. Oluline on aga ka see, kuidas tunnevad ja mida arvavad riigi elanikud ise. Inimõiguste Instituut viis 2016. aastal läbi avaliku arvamuse uuringu inimõigustest Eestis, kus nimelt siinsete elanike arvamust küsitigi.

Uuringust selgus, et 68% Eesti elanikest leiab, et Eestis peetakse inimõigustest kinni. 14% leidis, et ei peeta ning 18% küsitluses osalenutest ei osanud vastata. Küsimusele "Mis on inimõigused?" teadis enam-vähem õiget või teemakohast vastust aga vaid 44% vastajatest, samas kui 49% ei osanud vastata ning 7% vastas valesti (näiteks nimetas inimõiguseks midagi, mis seda ei ole).

Kui rahvusvahelised raportid toovad probleemi eelkõige välja murekohti kodakondsuseta inimeste ja vene keelt emakeelena kõnelevate inimeste lõimumises, siis 20% avaliku arvamuse küsitluses osalenutest leidis, et Eestis on probleeme rassilise, rahvusliku või keelelise võrdõiguslikkusega. Sellest enam (31% vastajaid) arvas, et probleeme on sotsiaalse võrdsusega.

Kõige olulisemaks inimõiguseks peavad Eesti elanikud õigust elule, seejärel õigust tööle ja kolmandaks õigust arstiabile ja ravile.

Kõige üllatustpakkuvam oli aga vastus küsimusele "Kas olete turvalisuse ja julgeoleku eesmärgil nõus oma mõningaste õiguste piiramisega?", millele vastas jaatavalt 57% küsitletutest. Enim ollakse valmis liikumisvabaduse piiramisega (53% vastanutest), seejärel koosolekutevabaduse (47%) ja ühinemisvabaduse (38%) piiramisega.

Kokkuvõtvalt võib vist öelda, et Eestis on inimõiguste olukord hea. See ei tähenda, et poleks probleemkohti ja arenemisruumi on samuti küll. Aga kui vahel tekib tunne, et tahaks joriseda "Kas siis sellist Eestit me tahtsime", siis tasub meenutada, et vähemasti on inimese põhiõigused siin kehva ilmaga jahedavõitu riigis tagatud. ✘

Raportite ja uuringuga saab ka lähemalt tutvuda:

- ✘ Human Rights Watch "World Report 2017": <https://www.hrw.org/world-report/2017>
- ✘ Freedom House "Freedom in the World 2017": <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2017>
- ✘ Inimõiguste Instituudi avaliku arvamuse uuring inimõigustest Eestis (2016): <http://www.humanrightsonline.ee/avaliku-arvamuse-uuring-inimõigustest-eestis-2016/>

Aga kui vahel tahaks joriseda et "Kas siis sellist Eestit me tahtsime", tasub meenutada, et vähemasti on põhiõigused siin kehva ilmaga jahedavõitu riigis tagatud.

PRAKTILINE EESTI AJALUGU
7+9+11+13+15+16+17 aprill
18+19+20 mai
Tartus

BASKIN
15+16+17 märts Tartus
28+29+30 aprill Tallinnas

SÜMFOONIA ÜHELE
ALLEGRO CON MOTO
21 aprill Tartus
25+26 aprill Tallinnas
esietendus

TARTU UUES TEATER kevad Tartu Uues Teatris
piletid Piletilevis + Piletimaailmas + Uue Teatri kassas (Lai 37) tööpäeviti 12-14 / uusteater.ee

VÄGI /
ERMi teatrisaalis
21+22+23 märts
20+21+22 aprill
viimased etendused

PÕLETATUD VÄLJADE HURMAA
24+25+26+29+30 märts
viimased etendused

PURE MIND
8 mai Tartus
6+7 juuni Moskvast